

DAG SOLSTAD
JEDENÁCTÝ ROMÁN,
KNIHA OSMNÁCT

Z norštiny přeložil Ondřej Vimr

Tato publikace byla vydána s laskavou finanční pomocí
nadace NORLA.

This translation has been published with the financial
support of NORLA.

Originally published under the title *Elleve roman, bok atten*

Copyright © 1992 Forlaget Oktober A/S

Translation © Ondřej Vimr, 2013

ISBN 978-80-87053-84-3

Na začátku tohoto vyprávění je Bjørn Hansen čerstvý padesátník, stojí na nádraží v Kongsbergu a na někoho čeká. Před čtyřmi roky se odstěhoval od Turid Lammersové, s níž žil čtrnáct let, od prvního okamžiku, kdy se objevil v Kongsbergu, o jehož existenci do té doby prakticky neměl ponětí. Nyní bydlí v moderním bytě v centru Kongsbergu, nedaleko nádraží. Když před osmnácti lety do Kongsbergu přijel, měl u sebe jen pár osobních věcí, jako oblečení a boty, a k tomu spoustu krabic plných knih. Když se stěhoval z domu Turid Lammersové, také si s sebou odnesl jen osobní věci, jako oblečení a boty, a k tomu spoustu krabic plných knih. To byla jeho zavazadla. Dostojevskij. Puškin. Thomas Mann. Céline. Borges. Tom Kristensen. Márquez. Proust. Singer. Heinrich Heine. Malraux, Kafka, Kundera, Freud, Kierkegaard, Sartre, Camus, Butor.

Kdykoliv během čtyř let, které uplynuly od jejich rozchodu, na Turid Lammersovou pomyslel, spadl mu kámen ze srdce, že je to pryč. Přitom musel s údivem a snad až posmutněle konstatovat, že už nedokáže pochopit ani si vybavit, proč jí vůbec kdy byl posedlý. A o tom, že jí byl posedlý, nemohly panovat sebemenší pochyby. Proč by jinak byl utekl z manželství s Tinou Korpiovou, opustil ji i dvouletého syna, jen aby

následoval Turid Lammersovou do Kongsbergu a ve skrytu duše doufal, že o něho stojí? V Kongsbergu skončil kvůli Turid Lammersové. Bez ní, respektive bez téhle zapomenuté posedlosti, by tady nikdy nebyl skončil. Nikdy. Celý jeho život by vypadal jinak. Nikdy by ho ani nenapadlo se ucházet o místo ředitele Finančního úřadu v Kongsbergu, no ovšem, nikdy by ani ve snu neuvažoval o vůbec nějakém místu na Finančním úřadu ať už kdekoliv, pravděpodobně by dál pracoval na ministerstvu, udělal by tam slušnou kariéru, dneska by byl sekčním šéfem, nejspíš, nebo by změnil zaměstnavatele a zůstal by vysoký post ve státních telekomunikacích nebo na drahách nebo tak něco. Ale nikdy Finanční úřad. A nikdy v Kongsbergu.

Že si nedokázal vybat, jak moc byl Turid Lammersovou posedlý, když se seznámili, mu nedávalo klid. Pamatoval si ji jako impulsivní ženu útlé postavy. Tehdy se po sedmi letech zrovna vrátila z Francie, její předchozí manželství havarovalo. Usadila se v Oslu a hned si pořídila milence. On byl ten milenec. Uvázl snad v jejích osidlech proto, že byl posedlý vnějšími projevy ženských nervů? Těkavými výkyvy na duchu? Půl roku poté jí zemřel otec a ona se přestěhovala zpátky do provinčního městečka, odkud pocházela, do Kongsbergu. Zabydlela se tam ve starém domě, se starší sestrou převzala květinářství a přijala práci učitelky francouzštiny, angličtiny a dramatiky na kongsberském gymnáziu.

Otec zemřel v září. Zajela domů, na pohřeb, vypořádat dědictví a po týdnu se vrátila do Osla. Její život se vrátil do starých kolejí, na měsíc. Vtom se z ničeho nic rozhodla přestěhovat zpátky do Kongsbergu. Jednoho středečního večera to pověděla svému milenci, v neděli byla pryč. Když mu řekla, že se bude stěhovat, spadl mu nejdřív kámen ze srdce. Konečně může ve svém životě opět nastolit normální řád. Byl ženatý s Tinou Korpiovou a měli spolu dvouletého syna. Tině o Turid neřekl ani slovo, z jeho strany to byl tajný milostný románek. Vlastně mu přišlo vhod, že odjíždí do Kongsbergu, pryč z je-

ho života, aniž v jeho vědomí zanechala něco víc než vzpomínku na špetku ukradeného štěstí.

Pak si ale usmyslel, že ji nemůže zradit. Musí se vydat do Kongsbergu, za ní, protože když udělá cokoliv jiného, do smrti toho bude litovat. Přesně tak, byl neochvějně přesvědčen, že by toho litoval, a proto se nemohl vrátit k Tině, uvažoval, a k synovi, nemohl s nimi žít jako dřív, už bez tajné milenky. Proto své ženě tajemství odhalil a z manželství utekl.

Leč kromě toho, že mu spadl kámen ze srdce, když mu Turid řekla o svém definitivním návratu domů, mu také bylo jasné, že tohle nemůže trvat věčně, už tehdy si dokázal zřetelně představit okolnosti, které o čtrnáct let později vyústily v to, že ji opustil. Neměl žádné iluze, že ho snad zahrne štěstím. Ale jakmile si uvědomil, že skutečně odjela, zastesklo se mu po ní tak děsivě, až se ho zmocnila přímo morální potřeba být nablízku této ženě, která neustále do okolí vysílá nervové signály, chvíli neposedí, zas a znova přichází s nějakými vrtochy, pořád, ve dne v noci.

Tině zřejmě řekl, že ho potkala láska a že ji nemůže zradit. Tak to nejspíš podal. Trápilo ho, že si z té doby nedokáže vzpomenout na nic, co by tak rozmáchlá slova o Turid Lammerové ospravedlňovalo. Vyjma několika bezvýznamných epizod, jako že jsou do sebe zavěšeni a scházejí z chodníku. Vtom Turid přímo před sebou na chodníku uvidí slupku od banánu. Sehne se, aniž se ho pustí, a slupku zvedne. Vzápětí ji odhodí doprostřed vozovky a pobaveně prohodí: Jen ať si po ní auta uklouznou. Panebože! pomyslel si tenkrát (nebo později), takhle ona řeší problémy. Pracoval tehdy na ministerstvu, šestým rokem, nastoupil tam hned po vysoké škole a už dokonce povýšil na ředitele odboru, v pouhých dvaatřiceti letech. Jeho milence bylo také dvaatřicet a pracovala jako učitelka na střední škole. A klidně ze země zvedla slupku od banánu a odhodila ji o kus dál. Pod auta. Naprosto šílené, určitě ho to fascinovalo. Ale i zneklidňovalo, alespoň při pomyšlení na jejich eventuální soužití (to ale muselo být

později). Přiměly ho epizody tohoto rázu k tomu, aby Tině řekl, že potkal lásku, kterou nemůže zradit? Mohl jí stejně tak říct, že má milostný románek a není schopen se ho vzdát. To ale určitě neřekl, přestože to přesně vystihovalo, proč Bjørn Hansen, původem chudý chlapec z norského přímořského městečka, tento úspěšný mladý úředník na jednom z našich ministerstev opustil manželku a dvouletého syna, aby se vydal do Kongsbergu, vstříc nejisté budoucnosti. Nebyl posedlý láskou k Turid Lammersové, ale milostným románkem, nechal se jím zcela pohltit, sotvaže mohl popadnout dech. Tak svůdné! V hloubi duše Bjørn Hansen věděl, že nejvyhledávanější ze všeho štěstí je na tomto světě štěstí krátkodobé, a on ho zažíval právě teď, při návštěvách u Turid Lammersové ve skrytu jejího bytečku na Sankt Hanshaugenu v Oslu. Vše prožíval s takovou intenzitou jako ještě nikdy, neboť dobře věděl, že v prostoru, kde se zrovna nachází, se dlouho neohřeje. Vysoká hra. Ukradené štěstí. A protože předmětem ukradeného štěstí byla Turid Lammersová, tak si nakonec řekl, jenom pro sebe, že nemůže zradit lásku. Ve skutečnosti se to ale mělo jinak. Nebýt milostného románku, okolností jejich vztahu, neznamenalaby Turid Lammersová nic. Její mimika, pohledy, pohyby rukama, které ho leckdy rozechvěly po celém těle, už ty štíhlé ručky!, krásné a francouzsky šarmantní, její chůze – tomuhle všemu dodávaly lesk pouze okolnosti jejich vztahu. To všechno věděl. Pokud by měl jít s pravdou ven, bylo mu to všechno víc než jasné. Celou hru hrál zcela vědomě, vědomě si hýčkal tyhle ukradené okamžiky. Měl manželce říct: Copak můžu vědět, jestli ji miluju, když ji sotva znám? Znímám ji jenom ze situací, kdy je předmětem mojí fascinace. Ale tyhle situace naplňují tolik mých tajných přání, tolik životních očekávání, že když teď tyhle situace zradila, protože z nich zmizela, musím jet za ní a pokusit se ji znovu najít.

Na rozchodu s manželkou litoval jenom toho, že jí jasné neřekl, jak se věci mají. Všechno ostatní bral tak, jak to bylo.

I po osmnácti letech byl přesvědčený, že udělal dobře, když opustil nicnetušící ženu a malé dítě, které spalo ve vedlejší pokoji. Aby se vydal za tou, která pro něho zosobňovala milostný románek, ačkoliv věděl, že když teď utekl z manželství a odjel za Turid Lammersovou, je románek už passé. Vůbec nedoufal, že by mohl vzkřísit, co bylo pryč, chtěl si na to, tedy na ni, jen uchovat vzpomínku, chtěl dýchat ve stejném pokoji jako ona. Nemohl zradit. Díky této vědomé nevěře okusil na vlastní kůži vášně a napětí, kterými se jinak mohl pouze nechávat fascinovat – ale nemohl je skutečně pochopit – v umění a literatuře.

Tak odjel. Hned jak Tině Korpiové vysvětlil, že uvízl v osidlech lásky a musí následovat její volání. Tina Korpiová podle všeho utrpěla šok. Seděla rezignovaně na židli, zírala na něho a opakovala, pořád dokola: Aha, tak proto, mělo mi to být jasné. Obával se bouřlivé scény, a zvláště toho, že by při ní na sebe hlasitě křičeli a že by vzbudili syna, který spal ve vedlejší pokoji, museli by za ním jít a utěšovat ho a on by ho možná musel vzít do náruče. Ale scéna se nekonala. Bjørn Hansen si sbalil několik málo osobních věcí a na několikrát je snesl do auta, zatímco ona stále rezignovaně seděla na židli a pokaždé, když se vrátil, zopakovala naříkavě „aha, tak proto“. Nakonec byl se vším hotov a odjel.

Jel do Drammenu, po E18, pod oranžovými světly lamp, městem projel, pokračoval po východním břehu Drammenské řeky, pak nahoru k Hokksundu, stále po východním břehu. U Hokksundu se silnice větvila, jedna cesta vedla přes řeku a dál směrem na Kongsberg, Notodden, Numedal, Horní Telemark, a tou se vydal. Ještě předtím ale nedaleko před křižovatkou zastavil u motorestu Eikerstua a vešel dovnitř. Bylo pozdě večer, ale v lokálu stále ještě seděli hosté, jedli obložené chleby s karbanátky a popíjeli kávu, byli to šoféři jako on, nebo řidiči mohutných a těžkých kamionů zaparkovaných před motorestem. Bjørn Hansen zamířil rovnou do telefonní budky a vytočil číslo Turid Lammersové.

Když vrazil mince do automatu a vytáčel číslo, cítil, že je velmi nervózní, protože nedal dopředu vědět, že za ní jede. (Nechci být milenkou ženatého muže, prohlásila Turid Lammersová, když se stěhovala do Kongsbergu, zcela věcným tónem, který mu nenechával vůbec žádný prostor se domnívat, že si Turid přeje, aby také on přispěl svou troškou k tomu, aby takovou milenkou nebyla.) Uslyšel její hlas a zároveň zvuk mincí padajících do automatu, takže věděl, že ho slyší, a mohl mluvit. Pověděl jí, k čemu došlo a že je právě v motorestu dvacet kilometrů severně od Drammenu, kousek před odbočkou na Kongsberg. Zeptal se, zda může přijet, odpověděla ano.

Znovu nasedl do auta a vydal se do Kongsbergu. Rázem se ocitl uprostřed Norska, v onom nehostinném, lesnatém, odlehklém a (pro všechny kromě místních obyvatel) odříznutém Norsku, i když se nacházel pouhých sedmdesát kilometrů od hlavního města. Bylo uprostřed zimy a hustě sněžilo. Silnice, ač s celostátním významem, byla úzká, kluzká a klikatá. Vysoké mantinely studeného, hutného sněhu. Malá pole, rovina, vše pohřbeno v bílé tmě, doliny a průrvy. Rozptýlené statky. Smrkové lesy. Osamělá lampa v noci, připevněná na zdi náhodně umístěného moderního jednopatrového obytného domu, kolem níž ve vírech poletoval bílý sníh. Zamrzlá jezera. Strnulé řeky. Odrbané smrky. Na vozovku padaly ze stran skalnaté převisy, z nichž visely rampouchy, osvětlované reflektory automobilu Bjørna Hansena. Cesta trvala mnohem déle, než počítal, protože v této zimní krajině musel udržovat nízkou rychlost, jak po úzké, klikaté a kluzké silnici pronikal stále hlouběji, dál a dál, až najednou, když sjížděl z prudkého kopce, si uvědomil, že je na kraji města, a nedlouho poté odbočil na hlavní silnici a vjel do osvětleného města Kongsbergu.

Bylo pozdě večer, ale venku se pohybovalo překvapivě hodně lidí, neboť zrovna skončilo poslední promítání v kině, bylo deset minut po jedenácté. Vcelku nahodile chvíli jezdil po městě a hledal stanoviště taxi. Našel ho u nádraží a za-

parkoval tam. Šel za taxikářem, který seděl v autě a vyčkával zákazníky. Z papírku přečetl adresu Turid Lammersové a taxikář mu velice přesně popsal, kudy má jet. Pět minut poté zastavil před velkým, i když poněkud zanedbaným domem, v němž soudě podle adresy bydlela Turid Lammersová.

Nestála ve dveřích a nečekala na něho. Zazvonil a připadalo mu, že to docela trvalo, než otevřela. Ale když otevřela, vypadala, že ho vidí ráda. Zapálila v krbu. Měla pro něj přichystané jídlo i pití. V tom velkém domě, který zdědila a kde studeně táhlo, působila klidně a uvolněně, mnohem uvolněněji, než čekal.

Nakonec v tomhle starém domě žil čtrnáct let. V nesezdaném svazku s Turid Lammersovou. Do Kongsbergu se přestěhoval na stálo. Zpočátku dojížděl do Osla za prací na ministerstvu. Kdo byla Turid Lammersová? V Oslu atraktivní žena ve víru velkoměsta, s níž se náhodou seznámil a která mu učarovala. Nyní se vrátila domů, dokonce se nastěhovala do domu svého dětství, a žila v kulisách, jejichž prvky doposud existovaly pouze jako sporadická (a velmi okouzující) ozvláštnění jejího já. V dobách, kdy byl milencem v Oslu, byl zaujat především jejími francouzskými návyky, sedmi lety strávenými ve Francii, díky nimž byla chytřejší (jak předpokládal) a zároveň si osvojila ony šarmantní pohyby, bez nichž (neboť jim tajný milostný románec dodával lesk) nedokázal žít. Zvláště bez těch gest rukama! Středozeemský zvyk používat ruce jako estetický doplněk k tomu, co pronášejí ústa, v něm vyvolával fascinaci téměř dětinskou, tímhle způsobem vyjadřování byl unesen do té míry, že ani moc neposlouchal, co říká. Proto jen velmi letmo zaznamenal některé její maloměstske rysy, které v kulisách exotického jižanského vyjadřování působily nepatřičně. Francouzka, která vykládá o své nemožné sestře v Kongsbergu. Teď se to všechno ale stalo realitou, v níž Turid Lammersová žila a ve které žil tím pádem i on. Rodina Lammersových kdysi vlastnila polovinu Kongsbergu s přilehlými pozemky. Lesy, pole, obchody,

stavební parcely, továrny na nábytek atd. Když ale její otec zemřel, zbývala jim kromě starého domu jenom čerpací stanice a květinářství. Sestra dostala lukrativní benzínku, kterou provozoval její manžel, Turid – po mnohých ale a kdyby – dostala dům a v květinářství získaly každá poloviční podíl. Třenice, které z toho všeho vzešly, nebraly konce ještě ani v době, kdy se Bjørn Hansen po čtrnácti letech z domu odstěhoval a zařídil si vlastní bydlení. Spor se točil okolo toho, kdo tu vlastně reprezentuje společné dědictví, jméno Lammersových, skutečně adekvátním způsobem.

Turid Lammersová budila dojem, že je nad něco takového vysoce povznesena, a její druh Bjørn Hansen o tom byl také dlouho přesvědčen. Celou svou bytostí popírala maloměstskou mentalitu, pohrdala věčnými nářky nad nedostatkem peněz i tím, jak sestra pořád musí hromadit věci, řečeno jejími slovy, myšlenými zcela upřímně, a když při jedné ze sešlostí v domě Lammersových upustila dvě stě let starý omáčník, který se vzápětí roztránil o podlahu, a omáčka se rozlila mezi porcelánové střepy, smála se a oči jí přímo zářily, když zvolala: Toto je historický okamžik! Dvě stě let mi vypadlo z rukou a jsou fuč! Za bouřlivého potlesku hostů. Ale Bjørn Hansen věděl, že Turid při pohledu na rozbitý omáčník trpí. Protože tou dobou už s ní žil, jako její druh, dva roky.

A ne jako jednou večer, když s ní žil ještě krátce a zrovna se vrátil z ministerstva v Oslu, ona při společné pozdní večeři listovala místními novinami a vtom mu ukázala jeden inzerát. Bjørn Hansen se považoval za rozvážného, uzavřeného a ne příliš spontánního člověka. Inzerát se týkal volného místa, pro kvalifikované uchazeče se uvolnila pozice ředitele Finančního úřadu v Kongsbergu. Bjørn Hansen si inzerát přečetl a pak tázavě pohlédl na Turid. Že by nějaká formulace v inzerátu upoutala její antibyrokratický smysl pro humor? Avšak Turid znovu ukázala na inzerát a řekla: „For you, my dear. Ředitel Finančního úřadu, to je něco pro tebe.“ Bjørn Hansen se na ni znovu zadíval. Zasmál se: „No, proč ne?“

No, proč ne? Proč by se nemohl ucházet o místo ředitele Finančního úřadu v Kongsbergu, když už tu jednou bydlí? Jak řekl, tak udělal. Bjørn Hansen slavnostně podal přihlášku na místo ředitele Finančního úřadu v Kongsbergu.

Co dělá finanční úřad a jeho ředitel? Je výběřcí daní. Zodpovídá za to, že státní a komunální daně ve výši dané zákonem budou včas zaplacený a že budou přijata nezbytná opatření, pokud se tak neděje. Kdysi býval výběřcí daní vysoce postavený dosazený úředník, jako vykonavatel královské moci byl tímto úkolem pověřen rychtář. Později tuto úlohu plnil berní a následně připadla finančnímu úřadu a jeho řediteli. Komunálnímu úředníkovi, jenž sice požíval důvěru a respekt, ale zastával pozici, která už vyrůstala z městské společnosti, přičemž přechod role výběřcího daní od rychtáře k finančnímu úřadu lze chápat jako výraz proměny charakteru Státu ze státu dosazovaných úředníků ve stát, který staví na rozsáhlé lokální demokracii. Ředitel finančního úřadu na malém městě ve 20. století nebyl žádný dosazený úředník, byl rekrutován každodenní rutinou norského města, v němž působil, většinou neměl vysokoškolské vzdělání, nýbrž střední školu s obchodním zaměřením a na finančním úřadu se postupně vypracovával.

Podat přihlášku nebylo ze strany Bjørna Hansena žádné přátelské gesto vůči státní správě. S vysokou školou a praxí na ministerstvu byl překvalifikovaný, takže přeskočil dva dlouholeté zaměstnance úřadu, kteří se poslední dobou častovali podezřívavými pohledy, neboť oba žili v přesvědčení, že jsou pro nejvyšší pozici kvalifikováni. Bjørn Hansen jim ji oběma vyfoukl přímo před nosem. A oni se proti němu hned při prvním seznámení s úřadem a spolupracovníky neprodleně spojili, proti přivandrovalci, který bydlel s Turid Lammersovou v domě Lammersových, proti dvaatřicetiletému snobovi, akademikovi, kavárenskému floutkovi.

Přestěhoval se do Kongsbergu. Vnuknutím okamžiku se přihlásil do konkursu na místo ředitele Finančního úřadu

a vyhrál ho. A jen pokrčil rameny. Takže teď bude něčemu ředitelovat? A proč proboha zrovna Finančnímu úřadu? To byl zase nápad, říkal si v duchu udiveně. Ale Turid proplouvala místnostmi domu Lammersových a prozpěvovala si: Ten můj je ředitel. Ten můj je ředitel. Finančního úřadu. Finančáku. Mám řídu. Bjørn Hansen jen nechápavě zíral. Musel se smát.

Rozvernost Turid Lammersové jako by v sobě nesla cosi troufalého, co ho fascinovalo. Dodalo mu to vzpruhu, tak pokrčil rameny a odešel za svými každodenními povinnostmi. Zamyslel se někdy nad tím, že tahle práce je z hlediska kariéry slepá ulička, mírně řečeno? No jistě, věděl to, ale pokrčil nad tím rameny. Hlavně že měl práci v Kongsbergu, protože neustálé dojíždění do Osla už ho začínalo unavovat (a také to naleptávalo jejich vztah). Neměl by nic proti tomu pracovat dál na ministerstvu, kdyby nebydlel v Kongsbergu. A on teď v Kongsbergu bydlel, to byl holý fakt.

Bjørn Hansen vyrostl v městečku na břehu Osloského fjordu, jako syn nemajetných rodičů. Byl to chudý chlapec. Přesto mu přišlo zcela přirozené, že půjde na gymnázium, protože na to měl hlavu. V devatenácti letech složil maturitní zkoušku a po šestnáctiměsíční vojenské službě se musel rozhodnout, čím se v životě stane. Bjørn Hansen se rozhodl, že pojedou do Osla a bude studovat. Ve skutečnosti se nejvíc zajímal o umění a literaturu, o filosofii a smysl života, ale jako studijní obor si vybral ekonomii. Protože mu vždycky šly počty a matematika, ale také protože měl neurčitý pocit, že musí se životem nějak naložit, aby neuvízl ve stejné chudobě jako rodiče, každopádně chtěl pryč od úmorné lopoty, a jestliže umění, literaturu, filosofii ani smysl života nepovažoval za úmornou lopotu, pak to pro něho zkrátka příliš zavánělo luxusem. Umění a literaturu nepokládal za obory studia, to byly zájmy, jimž se člověk může věnovat ve volném čase, a ne prostředek, jak se dostat na nějakou pracovní pozici, právě takhle s nefalšovanou lidovou věcností nahlížel na studium.

Proto ekonomie. Ekonomie se nicméně dala studovat ve dvou zaměřeních: na podnikové hospodářství (v Bergenu) či národní hospodářství (v Oslu). Bjørn Hansen si mohl vybrat jedině národohospodářské zaměření. Podnikohospodářské zaměření vedlo do soukromé sféry, do tamější nepochybně vzrušující džungle, ale k tomu měl Bjørn Hansen už od nůtury, svým smyslem pro morálku, sociální inteligencí atd. tak daleko, že o tom vůbec nemohla být řeč. Vlivem jakési formy sociálního vědomí si vybral národohospodářství, a následně celoživotní místo ve veřejné správě. Zvolil si tedy dráhu státního úředníka, a to pro nedostatek jiných možností.

Když se s Turid Lammersovou seznámil, pracoval na ministerstvu už šest let (celých osmnáct let, co žil v Kongsbergu, říkal vždycky: Pracoval jsem na ministerstvu, nikdy na jakém), a pakliže se ho někdo zeptal, jaké to bylo ministerstvo, zněla odpověď: Ále, na jednom ministerstvu, už si přesně nepamatuju, a nikdo s ním ani nepohnul, ačkoliv všichni do jednoho věděli, že jen mlží a že tehdy byl před povýšením. Proti němuž by byl vůbec nic nenamítal, považoval to za zcela přirozené, dokázal si snadno představit, že se stane sekčním šéfem, či přímo ředitelem úřadu, na ministerstvu ho to bavilo, když mohl rozpracovávat rozpočet, byl ve svém živlu, a byl si také dobře vědom toho, že konečný rozpočet, jehož varianty propočítávali, se prakticky promítne do běžných životů statisíců Norů, což je pomyslení, které rozhodně nepřispívá k tomu, aby člověk ztrácel zájem o svou práci. Bjørn Hansen odváděl smysluplnou práci a dokázal si snadno představit, že u ní zůstane. Ale když ho Turid pobídla, s úsměvem na tváři, aby se ucházel o místo ředitele Finančního úřadu v Kongsbergu, bez mrknutí oka se s kariérou na ministerstvu rozloučil a za těch osmnáct let mu nikdy nechyběla.

Stal se ředitelem Finančního úřadu kvůli Turid? Bez jejího přičinění by se jím rozhodně nestal. Bez její radosti nad představou, že se její přítel stane ředitelem místního Finančního úřadu. Bylo to úplně šílené, Turid jiskřily oči a on si

řekl: Já se tam přihlásím. No to si sakra piště, že se tam přihlásím, a vtom pocítil nezřízené uspokojení nad tím, že se tam opravdu přihlásí. Konečně tak udělá tlustou čáru za minulostí. Připoutá se tím k Turid Lammersové. K tomuhle městu. K jejich vztahu v tomhle velkém zchátralém domě Lammersových. K milostnému románku, který už provázelo tolik absurdit a jenž ho nepřestával fascinovat.

K překvapení Turid (a vlastně i jeho samotného) se nicméně zhostil práce od prvního okamžiku se vši vážností, ba se zápalem. Také proto, že od samého počátku na úřadu zaznamenal odpor vůči své osobě ze strany oněch dvou úředníků, které přeskočil. Po pravdě řečeno si uvědomoval, že se vůči nim zachoval celkem hnusně. Vždyť to vlastně bylo jejich místo, měli o něj soutěžit a ten, který by ho nedostal, by vůči tomu druhému navěky choval zášť a pracoval by na tom, aby mu škodil, soustavně, v tichosti, ale se vši prohnaností, a ne jako teď, aby se spráhli proti novému řediteli, jako přátelé, a dokonce se později i scházeli a kuli proti němu zrádné pikle. Když už si jen tak nakráčel přímo do ředitelského křesla (měl šestnáct podřízených), měl se čím tužit. Intriky a křivárny. Kolik křiváren dokáže zosnovat cirka padesátiletý zaměstnanec finančního úřadu, který je přesvědčen, že byl obelstěn, protože nepostoupil na ředitelské místo, přirozený vrchol své kariéry, vůbec nelze vyčíslit. A jelikož tady byli dva téhož zrna, jeden za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet, jak se říká, tak byla nálada na Finančním úřadu leckdy více než napjatá. V rozích se neválel prach, jak by odpovídalo běžné představě o kanceláři, v níž tráví dlouhé dny suší, rozvrzaní úředníci, nýbrž tam bujelo zanícení a touha. V téhle atmosféře se ale tužil, vyzrával, když ne jako člověk, tak přinejmenším jako ředitel Finančního úřadu, a o to šlo v tomto případě především.

Další důvod, proč Bjørn Hansen plnil práci ředitele Finančního úřadu v Kongsbergu od prvního dne s vážností, téměř se zápalem, spočíval v tom, že to byla jeho práce.

Ucházel se o určité místo a dostal ho. Nebyl to jeho životní úkol, ale jeho práce. Podle Bjørna Hansena představovala práce nutné zlo. Jak jsme se již dozvěděli, zvolil si obor studia podle toho, pro jaké nutné zlo chtěl získat kvalifikaci. Po práci se mohl věnovat skutečné náplni života, tedy v případě Bjørna Hansena zcela očividně ženě. Životu s ženou, s Turid Lammersovou. Nejdříve měl však za povinnost zúčastnit se veřejné brigády, tedy pracovat, aby se kola točila, zkrátka aby společnost fungovala, jak má, aby bylo maso u řezníka, školy pro děti a mládež, vypínače na chodbách, lidé aby měli co na sebe, voda tekla z kohoutku, aby bylo rádio, do kterého někdo bude mluvit, někdo ho vyrobí, někdo doveze do obchodu, který někdo provozuje, a když se rádio rozbije, někdo ho bude schopen opravit, tak se točí kola, a když Kongsberg zapadne sněhem, přijedou bagry a zchramstají hutné sněhové mantinely, aby se na krajích silnice mohl nahromadit nový sníh, nové mantinely, aby se kola mohla točit. Uprostřed toho všeho na sebe Bjørn Hansen vzal úkol řídit úřad, který má za cíl inkasovat nezbytné krajské a státní provozní prostředky. Stal se z něho nesmiřitelný výběřčí daní v tomto provinčním městečku. Přísný státní úředník.

Kongsberg leží v norském vnitrozemí. Na řece Lågen, která ve městě tvoří půvabný oblouk a odděluje Starý Kongsberg od Nového Kongsbergu. Obě tahle stará města propojoval honosný most vyzdobený realistickými sochami, které velebily práci, jako například hornictví či plavení dříví. Moderní centrum se do značné míry podobalo všem ostatním městům v Norsku, na nákupních třídách si člověk mohl v hojném počtu opatřit veškeré výtobytky moderní civilizace, počínaje pletacími jehlicemi a konče pokročilou výpočetní technikou. Zde město pulzovalo. Ve starém centru měla sídlo většina městské správy, v sousedství chátrajících dřevěných domů ze starých časů, to bylo v sedmdesátých letech dvacátého století. Na mírném návrší krásný kostel. Velmi úctyhodná policejní stanice ve staré patricijské vile. Chmurné

vězení, to vše umístěné kolem náměstí před kostelem. Pak hasičská zbrojnice a samozřejmě radnice plnící celou řadu funkcí.

Město bylo vystavěno v sousedství stříbrných dolů. Nacházely se zde jediné stříbrné doly Království Dánska a Norska, takže město založil v 17. století Kristián IV. Dánský. Žily tady tisíce dělníků, německých důlních odborníků a dánských úředníků. Město mělo krásnou polohu, obklopovala je kopcovitá krajina, od jara do podzimu zelená, v zimě bílá. Řeka byla od jara do podzimu modrá, v zimě ledově bílá. Sídlila tu Zbrojovka Kongsberg a Královská mincovna, která pořád razila norské mince. Nacházel se zde i další průmysl, ale také obchody a obchodníci, zubaři, právníci, lékaři, funkcionáři, prodavačky, úřednice, učitelé, komunální funkcionáři – a dělníci. A všichni měli odvádět daně.

Bjørn Hansen do města zapadl překvapivě rychle. I jako ředitel místního Finančního úřadu. Netrvalo dlouho a zdravil se s celou řadou lidí, které potkával na ulici, když šel z domu Lammersových na Radnici, do sídla Finančního úřadu. Tuto cestu absolvoval dvakrát denně, nejdříve ráno, do úřadu, a pak odpoledne, z úřadu. Většinu pracovní doby strávil v kanceláři, jen občas musel ke starostovi na zasedání, kde předložil ekonomické zprávy o dosavadním výběru daní a o naplňování prognóz, na nichž byl postaven rozpočet. Život to byl příjemný, práce zodpovědná, rozhodně se však nemusel nijak přepínat. Z velké části se stále opakovaly tytéž rutiny, a když je člověk jednou ovládal, šlo to více méně samo. Nikdy si nemusel vzít práci domů. Měl dojem, že ho všude přijímají přátelsky. Podle všeho ho jen málokdo považoval za vykonavatele státní moci, který nahání hrůzu, buší pěstí do stolu, když narazí na daňové nedoplatky či neodvedenou daň z přidané hodnoty. Jen málokdo se zjevně zabýval tím, že když podepíše veřejnou listinu, znamená to, že si Stát žádá své, a to bez řečí. S Bjørnem Hansenem, ředitelem Finančního úřadu na papíře vyrazili jeho podřízení do terénu,

zazvonili u soukromých domovů, ve vší slušnosti vstoupili a nevěnující pozornost protestům odnášeli s sebou do státní zástavy za nezaplacené daně televizory, nábytek, obrazy. Dokonce vyžadoval, aby obchody a podniky vyhlášovaly konkurs, se všemi důsledky, které to přinášelo nejen nešťastným vlastníkům, ale samozřejmě také, jak se ukázalo, těm, kteří v těchto obchodech a podnicích v potu tváře pracovali. Ale když šel po ulici, lidé ho přátelsky zdravili a on jim přátelsky odpovídal. Přestože se šířily zvěsti o vnitřních sporech na Finančním úřadu, v nichž on, přivandrovalec, stál proti dvěma ctihodným a zasloužilým kongsberským dřícům, nebylo těch, s nimiž si nový ředitel Finančního úřadu vyměnil letmý pozdrav, vůbec málo. Částečně to bylo proto, že v rámci pracovní činnosti přišel do styku s mnoha obyvateli města, včetně podnikatelů a osob, které zastávaly veřejné posty, avšak hlavní důvod spočíval v tom, že většina těch, s nimiž se zdravil, byla členem téhož spolku jako on, a sice Kongsberského divadelního spolku.

Neboť on se stal členem Kongsberského divadelního spolku, ba dokonce zapáleným členem. Přivedla ho tam Turid Lammersová. V útlém mládí hrávala ochotnické divadlo, a když se nyní vrátila tam, odkud pocházela, netrvalo dlouho a vstoupila znovu do Kongsberského divadelního spolku, v němž dosud byli mnozí její přátelé z mládí. A Turid Lammersová na sobě v letech své nepřítomnosti navíc pracovala. Divadlo studovala v Norsku i ve Francii a teď na Kongsberském gymnáziu dramatikou učila, vedle tuctovější angličtiny a francouzštiny. Byla pro spolek vítaná posila, přijali ji s otevřenou náručí a zanedlouho už přemlouvala Bjørna Hansena, aby se k nim přidal. Bránil se a namítal, že není žádný herec, ale ona si trvala na svém, že může dělat spoustu jiných věcí, že jde přece hlavně o samotné prostředí. Bjørn Hansen byl ovšem toho názoru, že když není herec, tak by v tom prostředí byl člověkem druhé kategorie, o což nemá zájem. Turid hlasitě protestovala, je si prý jistá, že by z něj byl dobrý herec,

jenže to zkrátka nikdy nezkusil. Krom toho jsou si ve spolku všichni rovni, to je princip, obsazení hlavních rolí se střídá, všichni se na všem podílejí, než se dá dohromady celovečerní představení, musí se odvést ohromný kus práce. Takže nakonec se k nim Bjørn Hansen přidal, chodil se svou družkou na zkoušky, upsal se ke členství, a tak v tom byl s nimi.

Kongsberský divadelní spolek nastudoval jednu hru ročně – byla to událost roku. Odehráli ji šestkrát, v Kině Kongsberg, na sklonku podzimu, přičemž inscenaci připravovali už od doby vánoční předchozího roku. U první inscenace byl Bjørn Hansen kulisák a vůbec člověk pro všechno. Chodil vyřizovat, co bylo potřeba, vyplňoval žádosti, pomáhal organizovat prodej vstupenek, zastával funkci pokladníka a asistoval při sestavování rozpočtu, připravované představení usilovně propagoval na Finančním úřadu i na celé Radnici, a když nadešel čas představení, byl k nalezení za scénou, plně zaměstnán přípravou kulis a přestavbou scény mezi akty, zatímco opona byla zatažená a diváci v zaplněném sále občas zaslechli, jak se po prknech šoupe těžký nábytek, nebo dutou ránu, když zrovna potem zbrocený Bjørn Hansen položil křeslo. V dalším okamžiku, když se opona znovu otevřela, už pln napětí zpoza kulis sledoval, jak se následující výstup vydaří, jestli se diváci soustředí a zda se zpívajícímu zubaři Hermanu Buskovi podaří dnes večer překonat sebe sama, protože ten právě neklidným krokem mířil do záře reflektorů, procházel kolem Bjørna Hansena, který účastně zašeptal tfuj, tfuj, tak tiše, že to sotva slyšel někdo jiný než on sám.

Ano, nechal se do toho vtáhnout. Prostředí, v němž vznikalo ochotnické divadlo, se mu líbilo. Poznal nové lidi. Měli s Turid společný koníček – a s ním nemálo utrpení. Turid ve spolku platila za hnací sílu, vždyť byla skoro profesionálka, když dramatiku i učila. Herectví milovala, uměla si celý sál omotat kolem prstu, Bjørn Hansen postával za kulisami a pozoroval, jak se obyvatelé Kongsbergu pokaždé nechávají okouzlovat jeho družkou, ženou, kvůli níž se tu ocítl, a na-

douval se hrdostí. Zcela ovládla obecenstvo a pak se vracela ze scény, chvěla se na celém těle, ve tváři zasněný odtažitý výraz, a on od ní nemohl odtrhnout oči. „Nádhera,“ zašeptal, ona sebou trhla, ale hned pospíchala dál, do šatny, připravit se na další výstup. Ano, návrat Turid Lammersové do Kongsbergu byl pro místní divadelní spolek velkou vzpruhou. Stala se v něm ústřední postavou. Uměla všechno, na scéně i v zákulisí. Nechovala se ale jako primadona. Vlastně si nikdy nevzala hlavní roli, tu přenechávala jiným. Raději excelovala ve vedlejších úlohách, samozřejmě důležitých, ale nebyly to hlavní role. Ostatní ji vždycky pobízeli, aby se hlavní role chopila. Ale ona nechtěla. To by nebylo správné, oponovala pokaždé. Mimo scénu však hlavní roli hrála, její představa o kostýmech vždycky zvítězila. Volba látky se v poslední instanci podřizovala jejímu názoru. Pokud uvažovaný režisér neodpovídal jejímu vkusu, nakonec se režisérem nestal. Dům Lammersových se stal přirozeným centrem divadelních příprav, šily se tu kostýmy, rodily se tu nápady, pořádaly večírky. Přátelé ze spolku sem chodili, jak se jim zachtělo, v kteroukoliv denní i noční hodinu. Docházel sem Jan Grotmol, adonis, jenž pracoval na železnici. Docházel sem Brian Smith, inženýr Zbrojovky Kongsberg a zaručený úspěch, díky hlubokému basu a lámané norštině. A paní Smithová, která mluvila jen anglicky, leč vzděláním byla instruktorka ručních prací (háčkování). Docházel sem doktor Schiøtz z Nemocnice a starý poštmistr Sandsbråten. Docházely sem krásné ženy, jimž Turid Lammersová přenechávala hlavní role, ženy navždy zavázané. Docházel sem zubař Herman Busk, jenž se stal nejlepším přítelem Bjørna Hansena, docházeli sem staří prodavači, mladí studenti, zahradníci, ošetřovatelé dobytka a samozřejmě bezpočet učitelů a učitelek všech věkových skupin, ze všech škol v Kongsberském kraji, a také zástupci zdravotnických zařízení. A dva dělníci.

Celé to prostředí překypovalo nadšením, ovšem se sklonem k namyšlenosti. Členové spolku žili v přesvědčení, že

v nich dříme nevyužitý potenciál, a tento koníček považovali za poslání, vždyť v každém člověku se skrývá životadárná síla, která je ale často držena na uzdě, zatímco oni jí mohou dát volný průchod v divadle, na prknech, při hře. Jejich ideálem byl člověk hravý, homo ludens, jak říkali, přičemž Bjørnu Hansenovi dal život údělem, aby tento ideál také reprezentoval. Neboť se stal součástí toho všeho, sice z titulu druhá Turid Lammersové, ale také proto, že ho zrovna jako ostatní fascinovalo, když mohl před začátkem představení skulinou v oponě nahlížet do hlediště a sledovat diváky, jak plní očekávání usedají na svá místa v tomto osvětleném kinosále, krátce před tím, než se opona roztáhne. Hráli buď frašky, nebo operety, o což se ve spolku rok co rok vedly vnitřní boje, totiž jestli budou hrát čisté frašky, zvlášť komedie záměn, u nichž byl úspěch zaručen, anebo si troufnou na operetu, která je komplexnější, přičemž většinou zvítězila opereta, popřípadě muzikál. My Fair Lady. U bílého koníčka. Oklahoma! Bør Børson. To bylo v sedmdesátých letech. Bjørn Hansen debutoval v muzikálu Oklahoma!, jako komparzista. Hrál kovboje, který zpíval ve sboru a tančil v kovbojském úboru, naučil se pár jednoduchých a efektních tanečních kroků, zpíval, jak uměl. Šlo mu to dobře. Pak už vystupoval každý rok a mohl s rukou na srdci konstatovat, že jen málo Norů zpívalo veřejně víc operetních refrénů než on. I když na prknech nikdy předtím nestál, šlo mu to dobře. Byl z toho celý nesvůj, ale Turid Lammersová ho ubezpečovala, že ji to nepřekvapuje a že kdyby spolu nežili v jedné domácnosti, navrhla by ho příští rok na nějakou opravdu velkou roli.

Tak se vyvinul život Bjørna Hansena. Takhle si žil. V Kongsbergu. S Turid Lammersovou, se ženou, se kterou musel žít, protože se bál, že jinak by všeho mohl litovat. Turid Lammersová byla středem společenského kruhu. Svou krásou a šarmem všechny oslňovala. Proč se nezahlili? Protože Bjørn Hansen předpokládal, že Turid Lammersová vnímá věc tak, že nastolit otázku sňatku by bylo pod jeho důstojnost. Copak

všechno neopustil a nepřijel do Kongsbergu, za ní, aby s ní žil bez jakýchkoliv záruk? Ostatní členové divadelního kruhu považovali přítomnost Bjørna Hansena v domě Lammersových za zcela přirozenou. Byl to muž, který dostal příležitost opustit všechno, a to s Turid Lammersovou po boku. Když Bjørn Hansen pozoroval, jak se Turid Lammersová v kruhu kolem Kongsberského divadelního spolku rozvíjí, uvažoval zrovna tak. Ale všiml si u ní i něčeho jiného, a sice že se neustále vymezuje vůči něčemu, co už je dávno pryč, co už neexistuje. Turid Lammersová neměla nikam namířeno, její život neměl žádný směr, chtěla zůstat tam, kde byla, a zářit. Všechnen entusiasmus, všechny plány, všechna energie, to všechno z ní sršelo každou denní i noční hodinu, ať už na gymnáziu, v květinářství, v divadelním spolku, ve vztahu s Bjørnem Hansem, a mělo to za cíl jen svůj vlastní okamžik.

Byla to vysoká hra? Každopádně jednou v noci se probudil a ona vedle něho neležela. Od jeho příjezdu do Kongsbergu uplynul asi rok. Zvykl si na nový život. Všiml si, že tam není. Podíval se na hodinky. Čtyři. Večer šla pryč, na zkoušku. Nemohl spát, převaloval se v posteli. Přišla v půl šesté. Kde byla? Kde jen byla? Turid je přece svobodný člověk, nebo ne? Bjørn Hansen neměl chuť se na základě těchto premis pouštět do diskuse o svobodě člověka, tak se otočil a spal. Když za dvě hodiny vstal, už snídala, jako obyčejně. Řekla mu, že celou noc proklábosila s Janem, u něj doma, v garsonce. Bjørn Hansen přikývl. Jan byl ajznboňák krásný jak obrázek, který v operetě U bílého koníčka, kterou právě zkoušeli, hrál Sigismunda a s Turid Lammersovou tam měli jeden společný výstup. „Jo ták.“ „Jo tak, jo tak, to hned musíš žárřit?“ „Já nežárlím!“ „Ty nežárlíš?“ smála se Turid Lammersová. Hlasitě a posměšně. Ještě na něho zatlačila, až přiznal, že žárlil a ve všech myšlenkách, které se mu honily hlavou, se trápil tím, že je někde s Janem.

A byla to pravda. Skutečně žárlil. Věděl, že Jan má být na zkoušce s ní, a když se ve čtyři v noci probudil a ona vedle

něho nespala, napadlo ho, že možná spí někde jinde, s adonisem od železnice, tímhle homo ludens, jenž z ničeho nic probudil její nejnaternější vášně. Připadal si opuštěný a bál se, že o ni přijde. Doznáním učinil Turid zadost. Ujistila ho, že žárlit na ni je pod jeho důstojnost a že ji to vlastně také uráží. K ničemu nedošlo, to mu mělo být jasné. Rozvinuli s Janem dlouhý rozhovor. Hodiny ubíhaly, protože Jan se rozpovídal o tom, co očekává od života, a ona mu naslouchala. Poslouchala mladého muže, který ještě stále věří, že to, čemu se říká život, by se mělo žít úplně jinde než tady, a to podle vlastních představ, a naprosto ji uchvátila náhlá otevřenost tohoto muže, navíc opravdu pěkného, který se nechává unášet sny, až úplně zapoměla sledovat čas. Kdyby věděla, že už je tolik hodin, že on se probudil a trápí se takovými myšlenkami, dávno by odešla. Z nějakého důvodu jí Bjørn Hansen věřil a od té doby jí věřil vždycky, když ho ubezpečovala, že nic víc nebylo.

Neboť se ve stejném duchu stávalo, že se Turid Lammersová vrátila domů až nad ránem, po zkoušce, na které on nebyl, anebo že velmi neochotně opustila zkoušku, na níž byli spolu, nebo večírek, jehož se účastnila velká část kruhu kolem divadelního spolku, a šla s ním domů, protože on už chtěl jít pryč, ale ona ne, protože právě zářila před nějakým mužem, pravým a sebevědomým homo ludens v divadelním mundúru, jenž inspirován její blízkostí právě přehrával cosi ze svého repertoáru, dostával ze sebe maximum, vlastní monolog, který se z vlastní iniciativy naučil z paměti a v tomto okamžiku mu pomáhal na svět, když tu se mu rozpadl pod rukama, protože ona se musela zvednout a odejít se svým přítelem domů, jelikož Finanční úřad otevírá v devět hodin ráno a z jakéhosi nepochopitelného důvodu by přestal fungovat, kdyby si pan ředitel nedopřál dostatečný, jím samým svéhlavě stanovený počet hodin spánku. Nepochopitelné. Kongsberské gymnázium přece stojí pevně ve svých základech bez ohledu na to, jestli učitelka Lammersová přijde za katedru rovnou z večírku

divadelního spolku, koneckonců vysvědčení ze tříd, kde Turid Lammersová učí, jsou toho nejlepším dokladem. Stejně tak květinářský krámk sester Lammersových otevírá s úderem deváté hodiny ranní a prodavačky zkrátka budou na místě a zákazníci neopomenou přijít, přestože mladší sestře Lammersové bude dovoleno protančit celou noc až do rozbřesku, místo aby ji vyrušoval a tahal domů nějaký žárlivý přítel. V takových případech Bjørn Hansen po jejím boku odcházel jak zpráskaný pes. Ale když ho ubezpečovala, věřil jí a věřil také na bezmeznost svého strachu z toho, že o ni přijde.

Proč tedy ale žárlil? Proč z večírku odcházel po jejím boku jako zpráskaný pes? Jak se mohl chvět potlačovaným vztekem, když v domě Lammersových skončil večírek, hosté z veselého divadelního spolku odešli a on jí z plných plic dal najevo, co má vlastně na srdci, pocit, že o ni navždy přišel? Opakovalo se to zas a znova. Turid Lammersová jako oslnivý středobod. Kolem ní kruh obdivovatelů. Mezi nimi její druh Bjørn Hansen. Že Turid byla středobodem, ještě neznamenalo, že se fyzicky nacházela někde uprostřed, naopak, k nátuře Turid Lammersové patřila také skromnost. Ostatním nepřenechávala pouze hlavní role, ale také geometrický středobod, nejlépe se cítila u stolků kdesi na periferii, kde zpočátku seděla obklopena muži i ženami, po určité době už jenom třemi, popřípadě dvěma muži a nakonec mužem jediným, jenž jako by se nechumelilo začal recitovat ze svého z paměti naučeného rukopisu, úplně poprvé veřejně, učitel se vzděláním z Eikské pedagogické právě pronášel jiskrný text o tom, jak mu učarovaly čarokrásné krásy v okolí Kongsbergu, vždyť před ním také konečně sedělo vysněné obecnstvo každého ochotnického herce, jenž touží proslavit svůj nikdy nevyřčený monolog: dvě hvězdy očí, ústa plná očekávání, žena s francouzskou gestikulací, nedostižná a blízká zároveň, a on si ani nepovšiml, že celý jeho tajný monolog, zamýšlený pro uzavřenou společnost, jen pro ni, u diskrétního stolku opodál,

se proměnil v masový výstup, v němž on, jeden z komparzistů, vystupoval i za všechny ostatní, klečíc před obdivovanou Turid Lammersovou, a pokukovali všichni kradmo po Bjørnu Hansenovi? Ne, kradmo po něm pokukovaly jenom nové tváře, které se s postupem let vynořovaly, a navíc jen zpočátku. Po nějaké době už ne. Protože se ke všem doneslo, že Turid Lammersová je svému Bjørnovi věrná, což obdiv vůči ní nijak neumenšovalo, stále se nevázaně nechávala zahrnovat obdivem, ba dokonce dobývat vyvoleným jedincem, který seděl jak přikovaný u jejího stolku, přestože i on věděl, že nakonec se od stolku zvedne a půjde domů, sám. (A i kdyby ne, tak bude rozhodně sám spát, protože Turid Lammersová pokaždé dům, byt nebo garsoniéru vyvoleného opustila, aniž se nechala vášnivě políbit, nanejvýš jemně a naslédle, ano, to se občas stalo a nijak to před Bjørnem nezastírala, než k tomu ale došlo, uběhla často celá noc.) A věděl to i Bjørn Hansen. Proto mohl zachovávat tvář. Ale jakmile členové divadelního spolku opustili dům, tak to v něm přeteklo a všechna žárlivost se vyvalila. Myslela si Turid Lammersová. Ve skutečnosti to ale z jeho strany bylo jen mnoho povyku pro nic. Pro ni.

Netroufal si totiž ani pomyslet na to, že by Turid mohla celý večer okouzlovat veškerým svým ženským šarmem vyvoleného člena divadelního spolku, aniž by její přítel byl žárlivostí bez sebe. Vůbec si nedokázal představit, že by ji mohl tak ranit. Jak by to vypadalo? Takže Jan se jí tři hodiny dvoří, pak se zvedne a s ostatními hosty odejde. Je sama. Muž si ve vedlejší pokoji čte román, pak přijde a přátelsky se zeptá: „Dáš si čaj?“ To by si mohl rovnou sbalit věci a odstěhovat se. Z domu Lammersových. Z Kongsbergu. Vzájemné pouto by bylo pryč.

Takhle si Bjørn Hansen svou milou střežil. Černý žárlivostí ji střežil, když s obvyklou koketností hovořila se soudcem Stabenfeldtem či s divadelním fanatikem Perem Brønnumem, jinak nefalšovaným dělníkem, se kterým nějakou dobu laškovala a s nímž také strávila mnoho nočních hodin v jeho

dezolátním bytu v centru Starého Kongsbergu. Ale ve skutečnosti mu to bylo jedno. Nevěřil, že ho Turid podvádí, ani ve své nejbujnější fantazii si to nedokázal představit, přece by mu to řekla rovnou do očí.

Ale tropil žárlivé scény, a to se všemi typickými příznaky. Ani to nemusel nijak hrát, cítil v sobě temné stezky žárlivosti, hlubokou opuštěnost, temný vztek, odvrženost a zavrženost, to všechno se jím temně a hluboce a traslavě prohánělo. Ale bylo to jen mnoho povyku. Po celou dobu byl klidný a pozoroval sám sebe, jak přechází sem tam po pokoji a v zoufalství na ni chrlí obvinění, která ona s pohnutím poslouchá. Tak si ji získával. Tak ji nosil na ruku.

Zkrátka to věděl. Věděl, co dělá. Rozhodl se, že bude žít s Turid Lammersovou. V Kongsbergu. Ředitel Finančního úřadu v Kongsbergu. Ve volném čase se věnoval ochotnickému divadlu. Miloval ji tolik, že ho žárlivost doháněla k nepřičetnosti. Copak neopustil všechno jen proto, aby mohl vyznávat svůdnost se vši její intenzitou, protože nebyť intenzity, co by vlastně zbylo? Ale on to zkrátka věděl. Věděl, co dělá. Byl si plně vědom toho, že po sedmi společně prožitých letech spočívá jeho nejdůležitější příspěvek k zachování vztahu v tom, že čas od času ztropí scénu předstírané žárlivosti. Už ji prohlédl. Nedělal si o ní žádné iluze.

Život. S Turid Lammersovou už žil sedm let, zanedlouho měl oslavit čtyřicátiny, muž ve středním věku. Co v životě dokázal? Byl ředitelem Finančního úřadu v Kongsbergu, už to je něco. Nabyl přesvědčení, že jako amatérský herec není bez talentu, podzim co podzim trávil šest večerů v Kině Kongsberg na prknech, která znamenají svět, a činilo mu to potěšení. Ano, činilo mu to potěšení. Podivuhodné a niterné potěšení. Po sedmiletém soužití s Turid Lammersovou v domě Lammersových věděl všechno o potěšení z toho, když spolu se dvěma učiteli a doktorem Schiøtzem v téže vteřině unisono pronesou tutěž strofu, přesně stejnou intonací, a zároveň všichni čtyři dupnou levou patou o podlahu, přesně stejnou

silou, v téže vteřině, ve vzrušené atmosféře na jevišti Kina Kongsberg, ve světle reflektorů a před početným obecnstvem ve tmě před nimi, pod nimi. Chvění po celém těle, rozkoš z přesnosti. Tváří v tvář okolní tmě, tisícům úst a dvěma tisícům očí ve tmě schovaných, jež hledí na jeviště, tedy i na čtyři komparzisty, kteří se tam nahoře zrovna producírují. Ano, skutečně se mu líbilo takhle vystupovat, když navíc pomáhal celému představení na svět, jako součást určitého bratrství a sesterství, byl to ale opravdu život? Tuhle otázku si Bjørn Hansen kladl a stále častěji hledal útočiště ve svých knihách, tam mohl dýchat a přemýšlet. Kdo byla Turid Lammersová? Viděla, že Bjørn Hansen si klade otázky a že čte dlouho do noci, chtěla, aby se s ní o zážitky z četby podělil, a všímala si, že o to nestojí. Také měla čtyřicítka na krku, ale pořád ještě si dokázala muže omotat kolem malíčku, jak se říká.

Pozoroval ji. Stále ji střežil a živil v sobě žárlivost a přitom ji sledoval. Přírozený středobod Kongsberského divadelního spolku, sdružení nadšenců, kteří život naplňovali tím, že pečlivě připravovali nejoblíbenější operety současnosti, které pak uváděli na šesti každoročních představeních. Zcela veřejně. Na scéně. Ve světle reflektorů. Bjørn Hansen byl jedním z těchto nadšenců už sedm let. Přes den ředitel Finančního úřadu, večer nadšenec. Stačilo to? Nescházelo ještě něco? Bjørnu Hansenovi táhlo na čtyřicítka a velmi hlasitě se dožadoval ještě něčeho. Začal opatrně naznačovat, co kdyby se pokusili o něco opravdu podnětného. Všechno entusiasmus, všechna zkušenost s vystupováním na scéně, všechno potěšení z přesnosti a tvořivosti, copak by se to nedalo využít na něco víc než operety, které sice dokážou rozveselit mysl herců a samozřejmě také diváků, ale přece jen, copak z nich na člověka nepadá skleslost, ba přímo únava, jak jsou bezobsažné, poté co se v sále rozsvítí, obecnstvo odejde domů a oni se v šatně odličují? Co kdyby se vydali do výšin, kde se člověku zatajuje dech? Co takhle pokusit se o Ibsena?